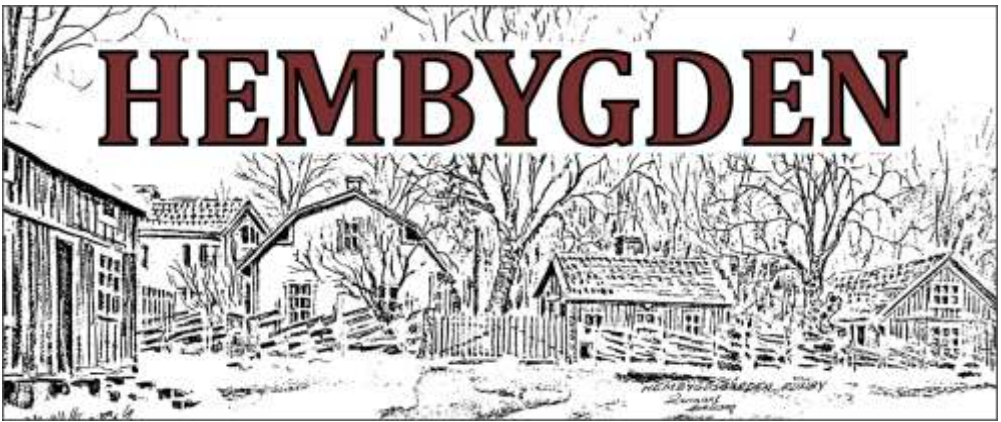

HEMBYGDEN

Medlemsblad för Upplands Väsby Hembygdsförening
Nr 1 · Februari 2019. Årgång 48.

Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet	3
Föreningens aktiviteter	4
Hugget i sten	6
Färg på Hembygden	10
Varför Väsbybo?	12
Byggmästarens barnbarn	16
Borta, men inte alldeles glömt	17
Varför heter det så?	18
Fotboll i Bolinderska Cupen	19
"Eldsjälar"	20
I backspeglarna	23
Almqvist, alltid aktuell	26
Att läsa och fundera på inför årsmötet: Hembygdsrörelsens grundsyn och vision och vårt arbete i Upplands Väsby	28
Minns du Väsby: På isskåpens tid	30
Nybyggnation väster om stationen?	31
Ny webbplats	34
Korsord 1 - 2019	37

Omslagsbilden på föregående sida: En vinterdag vid Norrvikens strand. Fotografiet är taget nedanför "fiskgatorna" i Bollstanäs. Foto: Bo Lindman.

Nästa nummer av Hembygden planeras att komma ut i vecka 18. Manusstopp inför det numret är den 1 april 2019. Välkomna med bidrag, som skickas till Hembygden, Box 40, 194 21 Upplands Väsby eller via e-post till info.uvhbf@gmail.com.

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvarig utgivare: Kjerstin Björkman

Redaktionsgrupp: Inga Lisa Gustafsson, Gunilla Ahlberg, Margareta Norén, Leif Welander, Klas Lundkvist och Bo Lindman

Layout: Bo Lindman, BL Informationsutveckling

Tryck: Trycksmedjan AB. Tryckt med miljövänliga färg- och pappersval i 750 ex.

Ordföranden har ordet

Välkomna till det nya året! Ett år går fort; fortare ju äldre man blir.

I november var jag hos SPF Seniorerna i Väsby och pratade om Hembygdsföreningen och hembygdsrörelsen. Försökte sätta in det vår förening gör i dag i ett längre historiskt sammanhang. Hembygdsrörelsen och kulturmiljöfrågorna har en spännande historia som är värd att se närmare på. Den 1 mars blir det en utvidgad repris av föredraget, denna gång i Seniorakademins regi på ABF. Vi ska också ta upp temat på ett eget föreningsmöte under hösten.

Årets första publika aktivitet är söndagen den 17 februari kl 13.00 då Michael Olausson fortsätter att rapportera från Runsa-undersökningarna. Lördagen den

16 mars kl 13.00 är det årsmöte. Föreningens årsmöte är viktigt; det är då vi utvärderar det gångna året och slår fast inriktningen för arbetet under det kommande året och väljer ny styrelse. Läs gärna artikeln ”Att läsa och fundera på inför årsmötet” på sidorna 28–29. Varmt välkomna!

*Klas Lundkvist
2 januari 2019*

Fotograf: Elsa Anagnrius

Föreningens aktiviteter

Här presenteras de aktiviteter som planerats under den aktuella perioden.

Söndag

17

Februari

Utgrävningarna på Runsa

Arkeologen Michael Olausson och geologen Jan Risberg berättar om det aktuella läget vid utgrävningarna på Runsa under rubriken "Om fint folk och de vanliga på Runsa".

Föredraget hålls kl 13.00-15.00 i Ladugården vid Hembygdsgården. I anslutning till träffen har vi kaffeservering.

Lördag

16

Mars

Årsmöte

Hembygdsföreningen har denna dag kl 13.00 sedvanliga årsmötesförhandlingar i Ladugården vid Hembygdsgården. Det blir även musikunderhållning med Michael Borrmann. Denna gång är temat "Lyckliga gatan – 60-talets stadsomvandling skildrad med hjälp av ett knippe Svensktoppslåtar". Efter själva årsmötet har vi kaffeservering.

Söndag

7

April

Ryssmorden

I år är det 100 år sedan de bestialiska Ryssmorden inträffade i Bollstanäs. Bo Lindman berättar och visar film om den märkliga, ryssvänliga och hemska verksamheten.

Föredraget börjar kl 13.00 och hålls i Ladugården vid Hembygdsgården. Efteråt har vi kaffeservering till kl 15.

Upplands Väsby
Hembygdsförening

Årsmöte

Hembygdsföreningens medlemmar
kallas till ordinarie årsmöte
lördagen den 16 mars 2019 kl 13.00
i Ladugården vid Hembygdsgården.

På årsmötet behandlas de punkter som finns i våra stadgar. Verksamhetsberättelse, bokslut, revisionsberättelse och förslag till verksamhetsplan för 2019 och ny styrelse tillhandahålles på årsmötet.

Eventuella motioner ska vara styrelsen tillhanda senast tre veckor före årsmötet.

Efter mötesförhandlingarna blir det musik-
underhållning med Michael Borrmann och kaffe!

Hjärtligt välkomna!

Hugget i sten

Runstenar är fascinerande. Under vikingatiden restes omkring 2 500 runstenar i Sverige. Ungefär hälften av dessa finns i Uppland, varav 76 i Upplands Väsby. Runstenarna restes på platser där de kunde ses av många – vid tingsplatser, vägar, broar och vadställen. Runstenarna är inte några gravstenar utan minnesmärken över någon eller några. De är med nödvändighet ordkarga, eftersom texten ska hålla sig inom en begränsad yta och har liknande innehåll: ”X reste stenen efter Y” plus något annat kort meddelande.

Upplands Väsby har flera intressanta runstenar. De mest kända är:

1) Runblocket vid kyrkstigen i Ed, kallat ”Kyrkstenen” eller ”Edsblocket”. Stenen är 17 meter i omkrets och har en av Sveriges mest kända runinskrifter. Texten är ristad på två sidor av blocket vid första hälften av 1000-talet. På den liggande ristningen kan man läsa: ”Runorna lät Ragnvald rista. Han var i Grekland. Han var krigarföljets hövding”, och på den stående ristningen står det: ”Ragnvald lät rista runorna efter Fastvi sin moder, Onäms dotter. Hon dog i Ed. Gud hjälpe hennes ande.”

Ragnvald är ett namn som förekommer på endast tre inskrifter från Sveriges fastland. Namnet gavs bara till medlemmar av stormansätter. Ragnvald gjorde sin

lycka genom att basa över väringagardet hos kejsaren av Konstantinopel, dagens Istanbul, dåvarande Miklagård. Väringagardet var vida känt och bestod nästan enbart av nordbor.

Ett par verser av den uppländska poeten Olov Thunman passar in:

Här var skeppsväg fordomtima.
Här för randigt vadmalssegel
ned mot Mälarn knarren styrde,
lastad tungt med skinn och tjära,
som mot guld och välska vapen
skiftades i Dorestad.

Här gled svears ledungsflotta
nedför vårligt svällda fören.
Vita sköldar, röda sköldar
lyste från var drakes reling,
när ett folklands kämpaskara
drog mot havet djärv och glad.

Att leda väringagardet var naturligtvis mycket ärofullt och ingen kan väl förundra sig över att Ragnvald ville upplysa både samtiden och framtiden om sin betydelse. Säkert klappade hjärtat några extra slag på många unga män, när de färdats förbi stenen och läste dess inskrift.

Att greklandsfärderna var vanliga förstår vi av att det i en av våra landskapslagar står: ”Ingen mans arv tager han medan han sitter i Grekland.”

Av kyrkstenen får vi också bevis för att sockennamnet Ed är gammalt. Ed betyder ”mellan två farbara vatten befintlig landtunga, där vid genomgående färder skeppen måste dragas.” Landtungan vid Edssjöns nordvästra spets, som avskär vattenförbindelsen med segelleden till Sigtuna och Uppsala, är av allt att döma det ed som gett socknen dess namn.

I fjol gick ”Vikingalunken” förbi kyrkstenen på den förbättrade stigen och ca 150 personer kunde i förbifarten beundra minnesmärket som Ragnvald lät resa på 1000-talet.

2) Ladbrostenen eller Runbysten, också den med ristningar på två sidor. Texterna lyder: ”Ingrid lät göra ladbron och hugga stenen efter Ingemar, sin man, och efter Dan och efter Banke, sina söner. De bodde i Runby och ägde där gård. Kristi hjälpe deras själ. Detta skall vara till minne av männen så länge människor leva.”

Den i runskriften omtalade ladbron har troligen varit en lastbrygga. Där Väsbyån nu går har tidigare funnits en sank dal, varför det på vikingatiden torde ha varit av stor betydelse att här ha en ladbro. Ingrid, som lät hugga stenen, har hedrats med en staty vid stationen, på Runbysidan, och blir också årligen ihågkommen på Ingrid-dagen den 9 oktober med sam-

ling vid Ladbrostenen och fortsatt promenad till samkväm på biblioteket.

Ett av runstensforskningens problem är hur runstenarna ska kunna bevaras till eftervärlden. Många av dem börjar därför vittra sönder och ”Ladbrostenen har problem”, skriver Inga Engdahl i sina anteckningar redan för många år sedan. ”Den östra sidan är skörbränd och porös och den sydvästra sidans yta är skiffrig och flagnar av. Ett par runor har flagat bort på senare år (okänt vilket år anteckningarna är skrivna, red:s anm.). Tyvärr känner man inte till något medel som kan hindra stenarnas förvittring. Beklagligt, speciellt med tanke på inskriftens sista mening.

Ladbrostenen har liksom många andra runstenar i något skede varit försvunnen. Fornforskaren Richard Dybeck (1811-1877) visste genom anteckningar från tidigare gjorda inventeringar att Ladbrostenen fanns, men i sin arbetsberättelse år 1861 skriver han att han sökt efter den en hel dag men utan resultat. ”En gammal man, som sades hava reda på stenen, var frånvarande. Man lovade att framdeles genom honom söka få kännedom om runstenens läge. Det är av vikt att hos nuvarande åldrige söka underrättelse om minnesmärken, ty de af allmogon, som härefter bli gamle, komma tvifelsutan att om dem veta litet eller intet.” År 1865 meddelade Dybeck att ”denne nyli- gen återfunne, märklige runsten ligger på ett mot Edsån utskjutande näs i Runby hage norrut från gården (avses nuvarande

hembygdsgården, red:s anm.) Han är en stor klumpsten och har aldrig varit rest. Stenens två ristade sidor äro hvarandra så frånvända, att inskrifterna icke kunna ses på en gång. Särdeles östra flatsidan är genom bränning så afflagad och förvittrad, att runorna försvinna.” Detta var för mycket mer än hundra år sedan. Hade inte stenen genom Riksantikvarieämbetets försorg sedermera konserverats, skulle den med största säkerhet nu ha varit helt förstörd och minnena av männen varit borta. Kontinuerlig tillsyn och underhåll behövs för att bevara våra fornminnen, vårt kulturarv.

Andra välkända runstenar i Upplands Väsby är de s.k. Hammarbystenarna. De berättar om Hammarbyätten, som bodde på sju gårdar i Hammarby by, nära gamla Löwenströmska lasarettet. Den största och ståtligaste stenen är en av röd granit, som är rest vid infartsvägen till gamla lasarettet, förr en mer frekventerad väg än nu. Stenen är c:a tre meter hög och drygt en och en halv meter bred, ristad på 1020-talet. På nutidssvenska står det ”Djäv och Andvar och Fullunge lät resa stenen efter Gerbjörn, sin fader. Gud och Guds moder hjälpe hans ande och själ.” Det som är speciellt med texten är att runristaren glömde ett ”och” i runslingan och

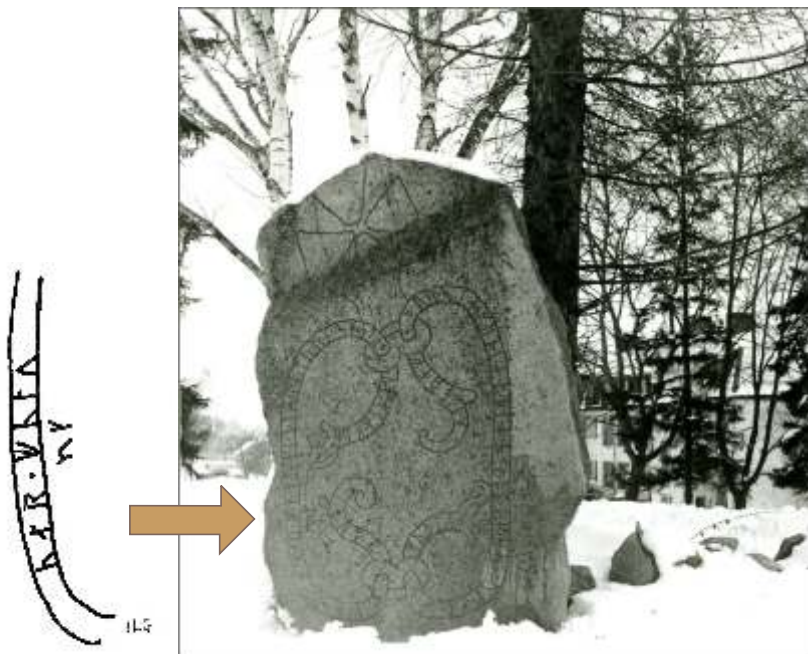

Foto: Rolf Engdahl

därför har lagt till ordet innanför själva runraden (se teckning).

På grund av sin storlek var stenen välkänd redan under stormaktstiden och omnämnd i dåtidens arkeologiska redogörelser. Så småningom föll den bokstavligen i glömska; den ramlade omkull och överhöljdes med tiden med jord och försvann. Ur sinne, ur minne, som talesättet säger. Riksantikvarieämbetet lät eftersöka den men man hittade den inte. Det blev på nytt den tidigare nämnda Rickard Dybeck som lyckades gräva fram den i dagen igen. I en berättelse från 1867 beskriver han hur stenen återfanns: ”Vid det jag besåg de mindre gravkullar, vilka äro på åsen nordväst om Hammarby kyrka, invid landsvägen, varseblev jag i landsvägskanten en sten, som föga höjde sig över jorden och vid närmare efterseende, samt sedan något jord blivit bortförd, fanns i hans översta kant en del av ett ristat kors. Jag märkte nu att han var den ene av de förlorade Hammarbyste-narna. Han upptogs någon tid därefter, flyttades till en högre plats på andra sidan landsvägen och restes där. Kostnaden blev stor, men sågs värd att göra” (förkortat, Red:s anm.). Stenen restes alltså sommaren 1867 genom Dybecks försorg.

Runristningarna är våra äldsta, skriftliga källor och runstenarna intar en särskild ställning när det gäller fornlämningar, eftersom de är de enda som ger en skriven information från sin tid. Att rista en runsten tog lång tid. Först målade ristaren

upp motivet med sot och därefter användes järndon och hammare. Experiment har gjorts med mejsel, men då är det risk att stenytan flagnar så att konturerna blir otydliga. Dock – enligt Kalle Dahlberg, nutida runristare på Adelsö – ska man använda slägga, mejsel och historiskt perspektiv när en runsten ska ristas och eftersom granit håller i tusentals år, bör man tänka igenom sitt uppdrag ordentligt. Det låter tankvärt!

Färgen, som ristningarna målades i förr var mönjafärg, samma som används till båtar. Något signum från den som ristat runorna finns sällan. Man känner ändå till ett flertal runstenskonstnärer, verksamma i vårt område och i mellansverige, t.ex. Åsmund Kåresson, Livsten, Balle, Fot, Gunnar, Visäte och Öpir. De arbetade antingen på egen hand eller hade elevskolor.

Stockholmstrakten är världens runtätaste område. Närmaste runsten finns säkert bara ett stenkast bort. Gå och titta på den och gläds över att den står kvar efter tusen år och mera.

Inga Lisa Gustafsson

Källor

Intervjuer med och anteckningar av Inga Engdahl och Hugo Sabel

Nordisk Runläsebok av Lars Rask

Löwenströmska lasarettet av W Gordon Stiernstedt

Färg på Hembygden

Kan vår information bli bättre? Kommer läsaren uppskatta att tidningen innehåller färg? Har vi råd? Frågorna har varit många innan beslutet att förbättra vårt medlemsblad.

Du har säkert redan märkt den stora förändringen. Upplands Väsby Hembygdsförening har beslutat att gå över till ha färginslag i sitt medlemsblad. Det innebär att möjligheterna att informera blir större. Förhoppningsvis blir din läsupplevelse bättre.

Färgtryck

Tidigare har Hembygden bara tryckts i svartvitt. Det är de möjligheterna vi haft under lång tid. Men med tiden har utvecklingen gått framåt. Numera går det att lägga in färg i våra budskap och trycka medlemstidningen i färg till rimliga kostnader.

Visst kostar färgtryck en slant extra. Förr kostade färgtryck 3-4 gånger så mycket som tryck i svartvitt. Vår undersökning och vårt beslut att trycka i färg ger oss ungefär 25% i kostnadsökning. De ökade kostnaderna är det väl värt.

Förbättrad layout

När man arbetar med layout är naturligtvis läsarna de viktigaste personerna. I samband med övergången till färgtryck

görs en del typografiska förändringar. Läsbarheten förbättras genom att brödtexten (den löpande texten) blir något större. Styckena i texten ändras så att det blir en tomrad efteråt.

Vi har länge haft problem med ett stort antal ”glesa rader” i den löpande texten. I sådana rader har mellanrummen mellan orden blivit för stora, på grund av att vi haft en rak högerkant på texten. Nu får texten ojämn högerkant, vilket skall ge oförändrad läshastighet.

Nu får vi möjlighet att arbeta mer med färginslag i grafiska element och i temarubriker. Samspelet mellan svartvitt, färg, papper och tryck kommer framöver att utvecklas i lugn takt.

Normalt har tidningen som tidigare två spalter på sidorna. Men vi kommer att ha variation. Som ni sett i detta nummer kommer layouten vara annorlunda på några uppslag i tidningen. På de aktuella sidorna har vi den löpande texten i en spalt. I sidans yttre kant finns det då utrymme för ett antal notiser. Sådana notiser kan innehålla fristående upplysningar, kompletterande text eller tips. Tidigare har vi haft svårt att få in sådana notiser på ett naturligt sätt i tidningen.

Bilder

Flera gånger under förra året blev jag förvånad över hur bra och skarpa bilderna blev i det färdigtryckta medlemsbladen. Jag måste erkänna att jag genom bildbehandling har försökt förbättra bilderna innan layoutarbetet. Trycksmedjan och Johan Astesson har verkligen gjort ett bra jobb med vårt svartvita tryck. Styrelsen har beslutat att ha kvar samma tryckeri för vårt färgtryck.

Nu blir det möjligt att ha med fotografier och illustrationer i färg. Det gör att informationen kan gå fram på ett bättre sätt. Vi hoppas kunna använda färginslagen på ett bra och innovativt sätt i tidningen.

Svartvita bilder kommer också att dyka upp i fortsättningen. Sådana fotografier i gråskala kan i många sammanhang vara uttrycksfulla och stämma väl överens med innehållet. Många gånger kommer

det vara en helt annan orsak till detta. De flesta fotografierna i vårt arkiv är ju faktiskt svartvita.

Vår förhoppning är att du skall bli nöjd vår medlemstidning Hembygden. Men det är ju på det viset att innehållet inte skapar sig självt. Det måste vi hjälpas åt med. Du får gärna komma med bidrag till mindre eller större artiklar, fotografier, tips eller notiser.

Ambitionen är att tidningen skall få en ökad grafisk kvalitet. Vi vill att layouten skall stämma väl överens med innehållet. Mitt mål är att Hembygden skall bli en smakfull produkt där typografin går hand i hand med texter, uttrycksfulla fotografier och illustrationer.

Bo Lindman

Illustrerade ordspråk och talesätt

Någon religion ska man ändå ha,
sa han som tog kyrksupen.

Varför Väsbybo?

Jag heter Björn Lundin och har bott i Upplands Väsby, sedan den 10 mars 1972, dvs i snart 47 år. Hur kan det komma sig att jag, som ”söder om söderkille” (Stureby) i över 25 år, flyttade norr om Stockholm till en förortskommun och, inte minst, efter som sagt 47 år, fortfarande, bor kvar? Och trivs! Lite om historien bakom, är detta.

För drygt 50 år sen började jag på Socialhögskolan i Stockholm, på linjen som var inriktad på jobb inom kommunernas ekonomi- och administrativa delar. Utbildningen ingick praktikterminer och den första för min del inföll hösten 1969, då jag fick placering på drätselkontoret, senare ekonomikontoret, i Upplands Väsby kommun. Kontoret låg då på Centralvägen, mittemot gamla Folkets Hus. Ärligt talat visste jag knappt var Upplands Väsby låg. När min placering var klar tog jag bilen och åkte till Upplands Väsby, det var väl i maj 1969, och tog av vid rondellen vid Glädjen. I sanningens namn blev man inte särskilt imponerad när man kommit bakom grusåsarna och in i samhället. Direkt till höger låg en nyanlagd idrottsplats, Vilundavallen, och efter en åker kom ett litet bostadsområde i närheten av järnvägsstationen. Jag kunde nog inte i min vildaste fantasi föreställa mig att jag skulle komma att bo i den här orten i resten av mitt liv!

När jag sedan i slutet av 1971 var klar med min examen blev en ny tjänst som kamrersassistent vid ekonomikontoret i Upplands Väsby kommun utannonserad. Jag sökte och fick den. Vid den tiden växte kommunerna starkt i Stockholmsområdet, och jag hade utöver den i Väsby att välja mellan en tjänst som gatukamrer i Botkyrka och skolkamrer i Katrineholm. Så tror jag det var. Jag valde Upplands Väsby, eftersom jag lärt mig mycket under den tidigare praktiken och dessutom trivdes bra på arbetsplatsen.

På ekonomikontoret jobbade på den tiden 14–15 personer, inräknat de som arbetade med löner. Invånarantalet var 1969 18 009 invånare och 9 år senare 31 880 invånare, dvs en ökning

Anckarström

Den här vapenskölden tillhör ätten Anckarström och den finns i Riddarhuset i Stockholm. Jacob Johan Anckarström den yngre var den som mördade Gustav III. Efter det hemska dådet ville släkten inte behålla namnet. Den 5 juni 1792 fick ätten ett kungligt tillstånd att byta namnet Anckarström till Löwenström. Namnets första del kom från kungamördarens hustru Gustaviana von Löwen.

Bo Lindman

med 13 871 personer eller en genomsnittlig årlig ökning med över 1 500 personer. Det var tider det!

Det byggdes mycket bostäder i Väsby i början av 1970-talet och jag fick en nybyggd tvårummare i ett av de ”Blå husen” på Dragonvägen. Jag flyttade in den 10 mars 1972 och 10 dagar senare invigdes Väsby centrum med pompa och ståt. Där låg också ett nybyggt kommunalhus, dit kontoret flyttade i mars.

Självklart var det en omställning för mig att flytta hemifrån och dessutom norr om stan men det gick rätt bra tack vare att min närmaste chef också var ny i kommunen och vi fick bra kontakt direkt och umgicks även privat flera gånger i veckan. Det fanns också en aktiv idrottsförening, Komik, där jag relativt omgående blev engagerad och spelade fotboll, pingis och hockeybockey i korpens regi. (Var har detta tagit vägen?)

Genom en praktikant på ekonomikontoret 1972, en infödd Väsbybo, som hette Thomas Enström, blev jag också engagerad i Väsby IK friidrott och blev där kassör från 1973. Dessa engagemang, plus nya arbetskamrater, förde med sig ett allt bredare kontaktnät. Kommunens ekonomichef vid den tiden hette Nils Ståhl, och hade haft ansvaret för kommunens ekonomi sedan 50-talet. Av honom lärde jag mig mycket om Upplands Väsby, dess utveckling och historia.

En annan person, som då och då kom och ville prata med mig var kommunalrådet Bengt Sparrman. Han brukade, förutom reserapporter om kommunens ekonomi, berätta om sin uppväxt i Västerbotten. Det var spännande för en ung kamrersassistent. Bengt Sparrman var en stark man i kommunen och bestämde rätt mycket om dess utveckling under sina år som kommunalråd. Han var vad man brukar kalla en ”kommunalpamp” på gott och ont. Det är andra tider nu, kan man lugnt säga.

Sparrman efterträddes av Jimmy Björk som var kommunalråd under hela 1980-talet, då utbyggnadstakten lugnade ner sig en hel del. 1991 blev det borgerligt styre för första gången sen kommunen bildades 1952. Moderaternas Christer Derge var kom-

Ararat

Från min ungdom minns jag att vi ibland skulle träna på att uttala bokstaven R på ett tydligt sätt. I munnen skulle man ”rulla på R:en”.

Då använde vi ramsan ”trehundra-trettio-tre pepparkorn rullar ner för Ararats berg”. Ararat låg väl någonstans i Turkiet ...

Nu har jag fått reda på att Ararat också fanns i Fresta. Det var ett torp som tidigare låg nära Klockarstugan och kyrkan.

Bo Lindman

Vi behöver bli fler

Nu är det kanske dags att du engagerar dig. Vi behöver flera personer till styrelsen.

Även andra arbetsuppgifter finns. Ta gärna kontakt med Klas Lundkvist, någon annan i styrelsen eller valberedningen.

Kringla

I Kringla kan du söka i flera av Sveriges museers och arkivs samlingar. Här hittar du information om forn-lämningar, byggnadsminnen, kyrkor, föremål och fotografier. Denna webbplats är skapad av Riksantikvarieämbetet.

www.kringla.nu

Bo Lindman

Var finns Erlesunda?

I många av kyrkböckerna från Eds församling står det Erlesunda. Det står överst på några sidor och betecknar den plats där folket bor.

Tittar man i flera kyrkböcker omkring år 1900, så upptäcker man att Erlesunda är ett annat namn på Elf-sunda. Med dagens stavning är namnet Älvsunda.

Bo Lindman

munalråd under åren 1991-94. Den perioden var besvärlig ekonomiskt, beroende på nedgång i landets ekonomi och en hög inflation. Detta drabbade också kommunerna ganska hårt.

I valet 1994 vann vänstersidan åter och Vanja Edwinston blev kommunstyrelsens ordförande fram till att alliansen återtog makten före valet 2006. Perioden fram till 2006 präglades av svårigheter med ekonomin och i mitten av 1990-talet infördes ett ”kommunalt undantagstillstånd”, som väckte visst uppseende även utanför kommunen. Bland annat minskades den politiska organisationen kraftigt och ett antal restriktioner infördes. Det var en tuff tid för framförallt Vanja, men nödvändig för att få bukt med den ekonomiska obalansen.

1976 fick jag nytt jobb som revisor på Svenska kommunförbundets revisionsavdelning. Det jobbet innebar att revidera kommuner och kommunala företag och gjorde att man fick insikt i andra kommuners verksamhet. Alla låg i Stockholms-området och gemensamt var att de, liksom alla Stockholmskommuner, växte snabbt med ökande befolkning och problem med att få ekonomin att gå ihop.

Hela tiden var jag bosatt i Upplands Väsby. Först i två lägenheter på Dragonvägen, sedan i två olika lägenheter i stjärnhusen i Runby, därefter i ett av husen, som ingick i BO-85 under ett par år för att sedan flytta till ett bostadsrättsradhus på Tetorpsvägen, där jag bodde i 30 år för att förra året flytta till en lägenhet i bostadsrättsföreningen Terrassen i norra delen av kommunen.

Jag har tidigare skrivit ”jag” men 1974 flyttade jag ihop med min nuvarande fru, 1983 fick vi en dotter och 1985 en son. Barnen har ju också självklart inneburit att man blivit engagerad i barnomsorgen, skolan och andra delar av samhället. Båda barnen gick i Hasselskolan och Smedsgårdsskolan och i Vilunda gymnasium. Alla tre skolorna är numera rivna.

1988 sökte jag och fick jobb på ekonomikontoret i Upplands Väsby kommun igen, där jag blev kvar till pensionen vintern 2010. Jag har haft olika befattningar under åren men de sista åren

jobbade jag som budgetchef. Det har varit upp- och nedgångar i kommunens ekonomi, vilket periodvis inneburit mycket arbete för att försöka hålla balans i räkenskaperna.

För mig, som i vuxen ålder varit mycket intresserad av samhällsfrågor, har det varit givande att arbeta i en växande förortskommun, med de problem och glädjeämnen som funnits där. Det är nog huvudorsaken till att jag och familjen blivit kvar i Väsby. Dessutom har det varit viktigt för oss att förskoletiden och skoltiden upp till och med gymnasiet varit bra och fungerat på ett bra sätt för barnen.

Utöver detta är jag något av en föreningsmänniska, eller nörd kanske man skall säga. Mitt första ledaruppdrag var att jag, som 16-åring hade hand om ett S:t Erikscupslag i Stureby, där jag växte upp. Annars kom det mycket från min mammas barndomsort, en by utanför Piteå, där min mormor var aktiv inom (S) och framförallt i Konsum. Familjen var där en månad varje sommar och min minnesbild är att den sista i månaden inte något kunde inplaneras. Då skulle mormor inventera kassan i den lokala Konsumbutiken!!

Jag har alltså haft en ganska omfattande medverkan i föreningslivet i kommunen. Förutom kassörsuppdraget i Väsby friidrott under 10 år, har jag varit revisor i ett antal föreningar, exempelvis Hembygdsföreningen under 7-8 år runt millennieskiftet. Jag var också med och startade Upplands Väsby kommuns konstklubb för snart 30 år sen och den är fortfarande aktiv. Den drivande bakom konstklubbens bildande var Lillemor Hasselberg, kommunens första kultursekreterare. En entusiastisk person med många idéer, men alldeles för låga anslag (tror jag).

Sedan början av 1980-talet har jag varit medlem i Socialdemokraterna i Upplands Väsby, var kassör i 16 år och ordförande under ett par år sen jag gick i pension. Att kombinera ett arbete, som ansvarig för kommunens budgetarbete, med att vara aktiv i kommunalpolitiken, är svårt. Efter pensioneringen 2010, har jag dock varit invald i kommunfullmäktige och ett antal nämnder. Det har varit intressant och lärorikt. Så här i efterhand kan jag

Vilande bin

Vad gör alla bin så här på vintern? Är det någon aktivitet i bisamhället?

Jo, på vintern går våra bin i ide. Man ser ingen aktivitet vid kuporna i nordöstra hörnet av Hembygdsgården.

Den här årstiden sitter bina tätt tillsammans i ett klot inne i bikupan. För att våra bin skall få energi och hålla värmen har vi givit dem sockervatten. I det varma området i mitten sitter drottningen, och de många arbetsbina byter plats med varandra. På det sättet turas de om att sitta ytterst i den kallare delen.

Nils Blomberg

Material behövs

Som du förstår är det inte så enkelt att få fram innehåll till Hembygden. Du får gärna komma in med material som vi kan använda och sprida till flera.

Kontakta någon i redaktionsgruppen (s 2 och s 39) om du har några lämpliga texter eller bilder.

Ny hembygdsportal och ny hemsida

Den 9 januari meddelade Sveriges Hembygdsförbund: "Nu är den gamla hembygdsportalen stängd och alla hemsidor överflyttade till den nya hembygdsportalen."

Det innebär att föreningens gamla hemsida inte längre går att nå. Den gamla vanliga adressen leder till föreningens nya hemsida.

Bo Lindman

kanske tycka att jag borde aktiverat mig tidigare i det politiska arbetet.

Jag tror nog att det mellan raderna framgår att jag haft ett intressant jobb och, vid sidan om jobbet och familjen, ett omfattande föreningsliv, som gjort att jag fått många kontakter i kommunen. Upplands Väsby kommun har ju också byggt många fina områden, fick t ex möjligheten att bygga BO85, den första bostadsmässan i modern tid i Sverige. Kommunen var också tidigt ute med barnomsorg. Skolorna var nybyggda och bra och fanns på många håll i kommunen. Sen har ju närheten till naturen varit viktig för mig och familjen. Vi har bott på sju olika ställen och aldrig haft längre än en knapp kilometer till såväl naturen som affärer och annan service. Fantastiskt! Det är ju också förhållandevis nära till Stockholm, där utbud av det mesta finns. Men dock kan man sakna att det inte finns någon riktig biograf i Upplands Väsby!

Föreningslivet i kommunen är ju, som jag nämnt, mycket omfattande och för med sig att man som invånare har möjlighet att odla många av sina intressen. När det gäller det sistnämnda är jag nu kassör i en liten förening, Bibliotekets Vänner, som arbetar för ett nytt och bättre bibliotek i kommunen. Det behövs i tider av stora nedskärningar inom kultur- och fritidsområdet.

Jag rekommenderar verkligen Upplands Väsby som en plats att bo, leva och trivas i.

Björn Lundin

Byggmästarens barnbarn

I förra numret av Hembygden berättade vi om Väsby's första Folkets hus. 1908 lyckades man få ihop pengar till virke och till en byggledare. Det var ortens byggmästare Karl A Helge som skulle leda bygget och uppföra huset. Många medlemmar hjälpte också till vid byggarbetet efter sina ordinarie arbeten.

Borta, men inte alldeles glömt

I Hembygden nr 4, 2018 fanns en liten artikel med rubriken ”Glömt och borta”, där jag funderade över vad som en gång funnits på en markplätt vid Väsbyån (läget, se artikeln). Den växtlighet som finns kvar kan leda tankarna till kolonilotter eller villaträdgårdar. En av Hembygdens läsare, Olli Henriksson, har uppmärksammat artikeln och berättar att när han arbetade vid järnvägen i Väsby i början av 1990-talet så hade han ett par arbetskamrater som uppgivit att de hade kolonilotter på den här platsen. Olli påpekar också att det blev ombyggt där i och med att flera järnvägsspår tillkom.

Växtligheten – det lilla som tidigare fanns kvar – tyder ju också på koloniverksamhet utom att det är svårt att tro att några odlat björnloka. Den har väl hamnat där på annat sätt.

Tack Olli, för uppmärksamheten!

Inga Lisa Gustafsson

Karl A Helge var först bosatt i Rotebro, men flyttade senare till Väsby. Sedan dess har släkten blivit Väsby trogen.

Vi har hittat en av Karl August Helges barnbarn. Hon heter Kicki Helge och bor med sin man i ett radhus på Sjukyrkoborget. Kicki är väldigt aktiv i likhet med sina föräldrar. Bland annat är hon med och sjunger i kören Sing Sing och målar i en grupp inom PRO. Kickis föräldrar är säkert välkända för många av våra läsare. Föräldrarna heter Olle Helge och Hildur Helge.

Bo Lindman

När kommer skylten tillbaka?

Under många år har det funnits en fin skylt på Gamla Löwenströmska lasarettet. Den skylten hade information om lasarettet och dess tillkomst.

Vi har fått reda på att den gamla skylten nu förvaras i det nya sjukhuset. Styrelsen arbetar för att informationsskylten skall komma tillbaka till sin gamla plats. Det är där den hör hemma!

Kicki Helge är en väldigt aktiv person. Här har vi den 20 november 2018 lyckats fånga henne på en bild under ”Amatörernas eftermiddag” med PRO. Kicki har några tavlor med på konstutställningen. Foto: Bo Lindman

Varför heter det så?

Räntmästarvägen

Lantmästare Herman Wallrave bodde på Fresta gård 1708-1735. Han kallades vanligen räntmästaren.

Lantränteriet var en avdelning i landskontoret, som i sin tur var en avdelning av länsstyrelsen. Där handlades kameral- och förvaltningsärenden. Chefen var landkamreren.

Lantränteriet ledde sitt ursprung från den äldsta landshövdingensinstruktionens föreskrift år 1635, att i varje landshövdingensresidens skulle finnas en ”välvd, med järndörr försedd kammare till förvar av penningar och akter”. Lantmästaren var den tjänsteman – en i varje län – som mottog och lämnade ut penningar, stämpelpapper och depositioner samt årligen lämnade en del rapporter och sammandrag.

Till följd av att penningförvaltningen i länen överflyttades till riksbankskontoren drogs lantränterierna in år 1908.

Klockargårdsvägen

går jämsides med Frestavägen, strax nordväst om Fresta kyrka, och Fresta klockarstuga ligger granne med kyrkan på Frestavägen. Den byggdes år 1775.

Den siste klockaren som bodde i stugan hette E.W. Avenarius. 1870 flyttade han till den av Fresta kommun uppförda ”moderna folkskolan i Tomta”.

En kuplett som skrevs i mitten av 1800-talet skildrar J.W. Bäckström en klockares alla uppgifter. Den börjar med orden ”Klockarfar han skall allting bestyra”. Han skall undervisa barn, skriva bröllopsverser, föreslå namn vid barn-dop, bota sjuka, skära steken vid kalas, vaccinera, spela orgel o.s.v.

Lite allvarigare text finns i Nordisk Familjeboks förträffliga andra upplaga. Där står att enligt domkapitlets klockarstadgar skall klockare bl.a. utföra psalmsång vid begravingar, vårda kyrkan och dess lösegendom, övervaka ordningen på kyrkogården, hålla kyrkans böcker och handlingar i ordning, uppbära och anteckna en del inkomster till kyrkan, övervaka att kyrkovaktare och ringare m.fl. fullgör sina åligganden och medfölja pastor på husförhör.

Förutom att klockarstugan var klockarens bostad, hölls också sockenstämma där och bedrevs skolundervisning.

Under 1992 lät Fresta församling restaurera stugan efter det att den länge stått

obebodd. Den används för närvarande till mindre sammankomster och sommarcafé.

Kanske kan där så småningom bli ett litet museum.

Inga Engdahl (repris)

Fotboll i Bolinderska Cupen

Under en följd av år var jag lagledare för Väsby IK:s juniorlag i fotboll och kom därför i kontakt med ledningen i klubben.

VIK hade ett gott utbyte med IF Triangeln i Kallhäll, som sponsrades av Bolinders. De hade startat något som kallades Bolinderska Cupen. Väsby gick flera gånger till final, som då spelades på Optimusvallen och dömdes av "Kopparn" Sjöberg, en allsvensk domare som drog mer folk än själva fotbollsmatchen. Bara att se honom dra upp varningskortet och se hans ansikte var en upplevelse. Men "gubbarna" i laget kämpade bra och tog hem finalen flera gånger.

Det är inte så lätt att komma ihåg våra spelare efter cirka 65 år. Några av "Gubbarna" som jag kommer ihåg är "Eslöv" i målet, "Nubben" back, "Göcke" halva, "Calle P" back, "Blomman" i kedjan liksom "Massa". I publiken fanns alltid "Massas" pappa, som blåste av spelet om någon ruffade på sonen. Domaren brydde sig inte om det. Snabb och ofta målskytt var "Slampen".

Publiken uppgick oftast till mellan 25 och 30 personer. Entrén var 1 krona, så det

blev inte något större tillskott till kassan, som skötte av "Carnera".

Lennart Hedlund

Namnlista

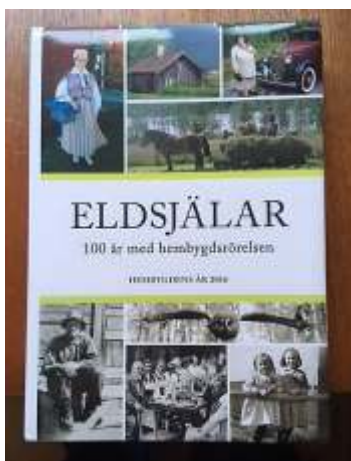
"Nubben"	Torsten Karlsson
"Göcke"	Gösta Nell
"Calle P"	Carl Pettersson
"Blomman"	Seth Blomstrand
"Massa"	Åke Lind
"Slampen"	Gösta Eriksson
"Carnera"	Folke Eriksson

Detta är de riktiga namnen som Lennart Hedlund kom på. Hör gärna av dig om det är något som inte stämmer.

”Eldsjälar”

År 2016 fyllde Sveriges Hembygdsförbund hundra år. I samband med det gav man ut den praktfulla volymen ”Eldsjälar”. I den porträtteras en rad personer som på olika sätt, yrkesmässigt eller inom hembygdsrörelsen, hängivet och oförtrutet arbetar eller har arbetat med landets kulturmiljöer, eldsjälar helt enkelt. Eller som begreppet definieras i bokens baksidestext:

”Eldsjälar är personer som utträttat mer än de måste och får betalt för. De kan vara anställda eller ideellt arbetande. Inom hembygdsvård och kulturmiljöarbete är ideellt engagemang mer regel än undantag.”

En av de personer som finns med i den här boken är väsbybon Hugo Sabel. ”Förstås”, vill man gärna tillägga! Hugo Sabel (f. 1914) vigde en stor del av sitt liv utan-

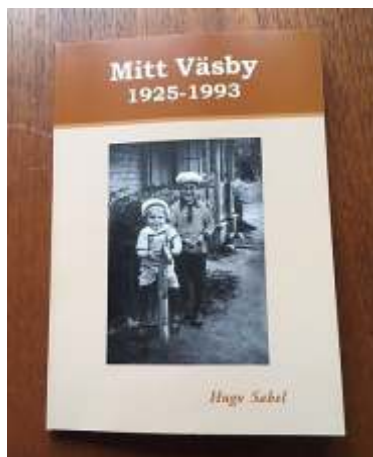
för yrkesarbetet åt hembygds- och fornminnesforskning. (Han arbetade som verktygsmakare på Optimus och senare som lärare på verkstadslinjen i Vilunda gymnasium. En linje som han för övrigt var medskapare till.) Han upptäckte och kartlade flera av kommunens runstenar och fornlämningsområden, bl a den sk Jarlabankestenen som låg gömd i Fresta kyrkas kyrkogårdsmur, den runristade gravkistan som var inmurad i Hammarby kyrka, de stora fornlämningsområdena på grusåsen och de unika gravfälten i Smedby. Bara för att göra ett axplock.

Några av upptäckterna kan synas vara tursamma eller slumpmässiga, men – riktigt så är det knappast. Det gäller nämligen att ha ett hum om vad det är man söker, att verkligen ha ögonen med sig och att förstå vad det är man ser! Och så var det med Hugo Sabel. Intresse och iakttagelseförmåga var egenskaper som fanns med redan under uppväxtåren. Hugos kulturarvsarbete på det lokala planet uppmärksammades av Riksantikvarieämbetet och inte minst av den kände runspecialisten ”Run Janne” (Sven BF Jansson, professor i runologi och sedermera riksantikvarie). Detta ledde till att Hugo Sabel på 40-talet utsågs till lokalt ombud för Riksantikvarieämbetet i Hammarby kommun (detta var före sammanslagningen). Organisationen av lokala ombud inrättades för att råda bot på problemet för ämbetet att kunna beva-

ka vad som hände med kulturarvsminnena runt om i landet och att skapa en aktiv dialog kring dem. Ombuden skulle i första hand fungera som rapportörer från fältet. Eller som det står i skriften "Kulturminnesvård i efterkrigstid - med Riksantikvarieämbetet i centrum" av Margareta Björnstad, 2015:

"De vidarebefordrade information t ex om fornynd som kom fram i samband med markarbeten och uppgifter från ortsbefolkningen om hotade kulturminnen. De kunde göra besiktningar och informera om kulturminnesvårdens verksamhet och om lagbestämmelser till skydd för kulturminnen. Men de hade inte mandat att själva genomföra arkeologiska undersökningar eller att fungera som kulturhistoriska kontrollanter. Utgångspunkten var en fullmakt som årligen utfärdades av Riksantikvarieämbetet. ... Att vara riksantikvariens ombud var ett hedersuppdrag och uppfattades också så ute i bygderna. ... Bland ombuden fanns många lärare, präster, aktiva hembygdsvårdare och en del självlärd specialister. Till den senare gruppen hörde Hugo Sabel i Upplands Väsby. ... Han var en av Sven B F Janssons trogna medarbetare i jakten på försvunna runstenar."

Hugo har själv skrivit om hur allt detta arbete gick till i sin bok "Mitt Väsby 1925 – 1993", utgiven av Upplands Väsby kommun 2004. Det är en mycket intressant och spännande läsning och kan varmt rekommenderas. Finns att låna på biblioteket.

Av den boken och ett antal tidningsartiklar ur lokalpressen förstärker man att Hugo Sabel förde en ständigt kamp för att det framryckande samhället, i form av ökat bostadsbyggande och vägframdragande, i största möjliga mån skulle beakta och ta hänsyn till kulturarvet och de historiska och geologiska lagren. En svår uppgift, inte alltid lyckosam och mycket är borta. Men – att en del av rullstensåsen och flera värdefulla gravfält har fått förbli orörda har vi säkerligen Hugo Sabel att tacka för.

De tio sista åren av sitt liv var Hugo Sabel bosatt i Vadstena. Han avled år 2004 och är begravd vid Hammarby kyrka. Gravstenen anstår en sann runstensfinnare.

Hugo Sabels grav finns på kyrkogården vid Hammarby kyrka. Foto: Helge Ahlberg

I centrala Väsby, nära Suseboparken, finns numera ett torg uppkallat efter Hugo.

Margareta Norén

Texten på gravstenen lyder "Här vilar Hugo".

Foto: Helge Ahlberg

Källor

"Mitt Väsby 1925 – 1993" av Hugo Sabel, 2004

"Eldsjälar" utg. 2016 av Sveriges Hembygdsförbund

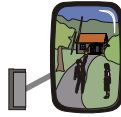
"Kulturminnesvård i efterkrigstid" av Margareta Björnstad, 2015

Stilla veckan

Veckan före påsk kallas för stilla veckan eller passionsveckan. Det är den sista veckan i fastan och dagarna innan Jesus korsfästs. Stilla veckan börjar på palmsöndagen och fortsätter fram till påskafton.

Red

I backspegeln

Arkivens dag

2018 års "Arkivens dag" ägde rum den 10 november. Runt om i landet hölls då olika evenemang under temat "Fest och glädje".

I Upplands Väsby hölls "Arkivens dag" i biblioteket. Som rubrik för dagen hade man här valt "Vad finns i arkiven från festliga och glädjande händelser i Upplands Väsby?". Dagen inleddes med en information om verksamheten inom Upplands Väsby Arkivförening. Ordförande Göran Aronsson berättade också om vikten av att alla föreningar i kommunen bevarar sina dokument i ett arkiv, som så småningom lämnas till kommunarkivet. Vår ordförande Klas Lundkvist medverkade under det här evenemanget.

Ett av de tidiga inslagen var visningen av en film om "Bonnlunda", den gamla dansbanan i området vid Carlslund. Filmen var i många stycken inspelad vid

Lindhem under "Bonnlundadagen" 1994. Då försökte man återskapa 1920-talet och många hade klätt sig i gammeldags tidstypiska kläder. Det var en intressant film med uppträdanden, berättelser, demonstrationer, musik och dans.

I den aktuella salen i biblioteket visades också skärmar med information om andra stora händelser i vår kommun. Några sådana händelser var stora evenemang som bostadsmässan "Bo85" och kungabesöket 1997. "Europe" var det välkända rockbandet som 1982 vann rock-SM och satte Upplands Väsby på den musikaliska kartan. Det blev jubel inom idrottsvärlden 1987 då Väsby IK gick upp i elitserien i ishockey och begreppet "Vilda Väsby" myntades.

Fler filmer visades vid vissa tidpunkter under dagen. Det var ganska många personer som kunde informera om de olika händelser man valt ut.

Det här evenemanget återkommer årligen i november månad. Tidigare har det i Upplands Väsby knappt varit något evenemang under "Arkivens dag". Nu har man äntligen fått igång något under den aktuella dagen, och det är glädjande. Man skulle kunna utveckla och förbättra detta

evenemang genom att inspireras av andra. Jag träffade en kvinna som berättade att Sollentuna ofta har ett mycket bättre och mer omfattande program under sitt evenemang.

Bo Lindman

Kulturmiljöstrategi

På senhösten var det åter dags för ett intressant föredrag i Ladugården vid Hembygdsgården. Söndagen den 11 november 2018 kom kommunens nya kommunantikvarie Vicki Wenander till oss och talade under titeln ”Kulturmiljöstrategi”. Hon är anställd i Upplands Väsby på halvtid, och på den andra halvan bedriver hon konsultverksamhet. Som kommunantikvarie i vår kommun finns det mängder av arbetsuppgifter inom kulturmiljöområdet. Hon skulle verkligen behöva mer tid för det kommunala arbetet.

En kommunantikvarie bidrar med sin kompetens inom området antikvarisk rådgivning och antikvariska underlag i samhällsplaneringen. Hon eller han deltar i planprocesser och i bygglovsärenden, där det är viktigt att identifiera och hantera kulturvärden.

Tidigare har kommunens planer inom kulturmiljöområdet presenterats i svart-vitt. På kommunens hemsida kunde man hitta dem som pdf-dokument. Vicki betonade hur viktigt det är att presentera allt på ett trevligt och inbjudande sätt. Naturligtvis är det bra att använda färg vid pre-

sentationen. Om informationen finns på en webbsida blir det enkelt att rätta till och att komplettera innehållet.

Under sitt arbete har Vicki Wenander bland annat letat efter olika sätt att presentera en kommuns kulturmiljöstrategi. En av de bästa presentationerna hittades på Höganäs kommuns kulturmiljöwebb. Efter ett koncentrerat och mycket omfattande arbete presenterar man sin kulturmiljöinformation på en webbplats. Man använder kartor med sk GIS-information vid presentationen av områden och detaljer. Det är meningen att man på kartan skall kunna klicka på varje hus för att se bedömningarna. Om Upplands Väsby skall göra på ett liknande sätt krävs det mycket resurser.

Ungefär 25 deltagare var det under det här trevliga och informativa föredraget. Vicki Wenander uttalade att Hembygdsföreningen är en viktig kunskapsbank för det här arbetet med att skapa en kulturmiljöstrategi för Upplands Väsby.

Vicki berättade också att hon under hösten skrivit en bok. Hon är medförfattare till "Byggnadsvård för lägenheter". Den boken vänder sig till alla som är intresserade av att vårda sin lägenhet och dess historia.

Bo Lindman

Föredrag om hembygdsrörelsen

Onsdagen den 21 november 2018 besökte Klas Lundkvist SPF:s vintercafé på Lindhem. För ett tjugotal seniorer visade han bilder och höll ett intressant föredrag. Innehållet var mycket rikt på historiska exempel.

Föredraget var mycket uppskattat och handlade om hembygdsrörelsens utveckling från starten 1856 med fornminnesföreningar till dagens hembygdsföreningar. Efteråt var det kaffe och frågestund.

Gunilla Ahlberg

Öppet Hus på Hembygdsgården i Advent

Öppet Hus andra advent på Hembygdsgården blev en trevlig och njutbar stund. Ca 30 besökare tyckte det var jättskönt att komma in i värmen i Mangårdsbyggnaden och njuta av kaffe, glögg och pepparkakor.

Trubaduren Sten Erikssons sköna sång och gitarrspel var som vanligt härligt att

lyssna till och hans historik och berättande om vissa melodier är alltid lika spännande och lärorikt.

Julmarknaden i Zamores stuga var också välbesökt och flera av våra gäster försåg sig med lite nygammalt julpynt.

Några nya medlemmar värvade vi också och denna trevliga adventstradition kommer vi att bevara!

Susanne Bergman

Almqvist, alltid aktuell

Carl Jonas Love Almqvist målad omkring 1835 av Carl Peter Mazer. Foto: CC0

Carl Jonas Love Almqvist är en av den svenska litteraturens märkligaste och mest gåtfulla gestalter; vag i konturerna, undflyende, svårbegriplig, en splittrad människa. Forskningen kring Almqvist är enorm, bilden blir aldrig färdig.

Det man oftast säger om Almqvist är att han alltid är aktuell – eller är det kanske så att det som är aktuellt kan hitta sin bas i Almqvists författarskap?

Hur det nu är med den saken så gavs antologin ”Svenska noveller från Almqvist till Stoor” ut våren 2018. En 700 sidor tjock volym med 90 noveller, utvalda av Ingrid Elam och Jerker Virdborg. Starten är det Almqvistska 1800-talet och slutet är nutid. Alltid aktuell, som sagt.

Trans- och hbtq-personer har varit på tapeten 2018 och flera har gett ut böcker om sina upplevelser. En av de allra första transmännen som skrivit om sitt liv är gotlänningen Andreas Bruce, som vid födseln tilldelades kvinnligt kön och döptes till Therese. 1824 övertalade han sin far att få genomgå en undersökning om könstillhörighet med motiveringen ”om jag ej får gå med byxor kan jag inte leva”. Läkaren utfärdade det intyg som behövdes, Therese blev Andreas. Saken uppmärksammades inte så värst, Bruce kunde leva sitt liv som vem som helst – också efter det han blivit gravid med gårdsinspektorn och fött en dotter. Barnet lämnades bort men snart tog Bruce och hans livskamrat Maria tillbaka dottern som ”fosterbarn”.

Bruces levnadshistoria är unik som inifrånberättelse av en transperson och Bruce påstås – om det nu stämmer med verkligheten – vara förebilden till den androgyna Tintomara i CJL Almqvists skådespel ”Drottningens Juvelsmycke”, ett drama som fortfarande är aktuellt. Det sätts årligen upp någonstans, hösten 2018 på Helsingborgs Stadsteater.

I min ungdom, d.v.s. på 1950-talet, var Almqvist aktuell genom att boken ”Det går an” ingick i gymnasieundervisningen. Enkelt uttryckt går berättelsen ut på att man kan leva lika bra eller bättre i ett fritt förhållande som i ett äktenskap. Att ha sådana åsikter kostade Almqvist en hel del. 1840 varnades han av Domkapitlet, gjorde avbön men förklarades skild från prästämbetet 1854. Då hade han redan lämnat Sverige för Amerika.

En annan aktualitet från 1950-talet: författaren Stig Claesson, Slas, skriver i sin bok ”Vad man ser och hedrar” att poeten Elmer Diktonius (1856-1961) i ett brev till litteraturhistorikern Hans Ruin skrivit en dikt om kråkor och skator. Under dikten står det: Tillegnad Almqvist. Ratad av BLM (Bonniers litterära magasin). Skit i det och hej!

En tillmötesgående bibliotekarie vid Väsby bibliotek hämtade upp Diktonius diktsamling ”Novembervår” från sin källarförvaring och så här lyder dikten i fråga:

Kråkor och skator

till CJL Almqvists minne

Kråkor är sorgsna bröder
skatorna skojfriska gummor:
torgmadammer eller - naturligtvis -
tatterskors trasgranna kjortlar,
barnpink och lortfläckar.

Klockaren kråkan fått sparken,
Supigt leverne - sprithes rösten:
spottloskor vägen röjer.
Talltoppen snyrpar på näsan -
sicken gubbe till as!

Zizizigenerskor glada
ligger med bonden i lada
älskar och västfickan länsar.
Klockaren näsan sin rensar
bäst det går an.

Om det går an.

Här anspelas det på ”Det går an” och möjligen är väl det uttrycket de flesta minns bäst, när Almqvist kommer på tal. Korsordsmakare brukar använda sig av det i olika vändningar – det är förmodligen lättare att få in en hänvisning till Almqvist än att krysta fram något annat, om lösningen ska bli ”an”. Det som är märkligt är att konstruktörerna förutsätter att Almqvist är bekant för nutidens korsordslösare.

Almqvist är alltid aktuell.

Inga Lisa Gustafsson

Att läsa och fundera på inför årsmötet:

Hembygdsrörelsens grundsyn och vision och vårt arbete i Upplands Väsby

Sveriges Hembygdsförbund har i flera år arbetat med att utveckla rörelsens grundsyn och vision. I dag är **grundsynen** uttryckt så här:

- Hembygdsrörelsen är en del av det levande samhället. Den skapar broar mellan det förgångna, nutiden och framtiden.
- Hembygdsrörelsen har ett humanistiskt och demokratiskt synsätt. Den är öppen för alla, oavsett bakgrund. Den respekterar kulturarvets skiftande former i tid och rum.
- Hembygdsarbetet skapar gemenskap, trygghet och identitet. Intresset för kulturarvet är drivkraften i engagemanget för hembygden. Här möts alla generationer.

Denna grundsyn kompletteras av en **vision** med huvudrubriken **En levande hembygd öppen för alla** och underrubrikerna:

- vi ska värna kulturarvet över tid
- vi ska vara en välkomnande rörelse som möter människors kulturarvsintresse
- vi ska verka i lands- och stadsbygd
- vi ska spela en aktiv roll för en hållbar samhällsutveckling

Senaste riksstämman slog fast **tre fokusområden** för hembygdsrörelsen:

- Barn och unga
- Landskapets förändring
- Förenings- och demokratiutveckling

Man kan tycka att det hela blir lite uppstylat då man gör en sammanställning som ovan. Poängen är att det gör det möjligt att göra en jämförelse med den egna verksamheten. Jag tycker av vi i Upplands Väsby Hembygdsförening i mångt och mycket arbetar i den anda som ovan-

stående punkter anger. Givetvis kan vi utvecklas som förening!

Några punkter kan vara:

- Utveckla vår roll i samhället, bli mer kända hos kommuninvånarna, kommunanställda och politiker. Detta gäller både för oss som förening och för Hembygdsgården som kulturmiljö och social träffpunkt.

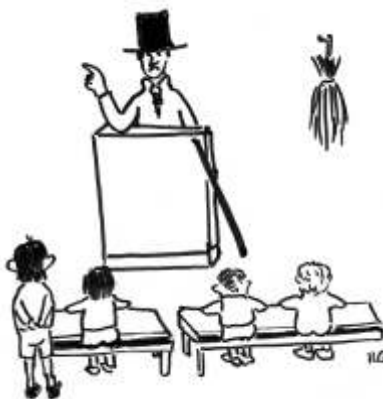
- Arbeta tillsammans med andra föreningar kring miljö, kultur och samhällsfrågor.

- Vidareutveckla vårt arbete med kulturmiljöfrågorna.

- Arbeta för att kommunen blir bättre på att ta hand om sin egen historia och utveckling. Att Upplands Väsby nu har en egen kommunantikvarie och att en kulturmiljöstrategi ska tas fram är goda steg i rätt riktning. En annan viktig fråga är att vi tillsammans med kommunarkivet arbetar för att få ett fungerande tillgängligt kommunalt fotoarkiv.

Klas Lundkvist

Almqvistaren

Låt oss se min gosse att du aldrig nånsin glömmet,
det ingen tänker allvarsamt, som dig berömmet.
Men vad som ger din själ en hög och stoisk adel,
är en väl anbragt örfil, jämte klank och tadel.

CJLAlmqvist, Ur Sesemana

Minns du Väsby?

På isskåpens tid

Fjäturen är en liten sjö, där ena hälften ligger i Upplands Väsby och andra hälften i Sollentuna. Vid Fjäturen fanns en gång Vasa Isupplag, som sålde och levererade is, upptagen ur sjön, till företag och privatpersoner på isskåpens tid. För den något yngre läsekretsen kan vi berätta att isskåpen var kylskåpens föregångare.

På fotografierna kan vi se hur den lagom tjocka isen sågas i fyrkanter, s.k. center, som sedan fästade i en stor klo drogs uppåt av en man som stod överst på ”trappan” och därefter släpptes ner bakom planket. Själva planket kunde öppnas på flera ställen så att isen fördelades där bakom. Var-

je år togs det prov på vattnet för att se att det var bakteriefritt.

Man kunde köpa och få isen sönderdelad i mindre bitar direkt vid köpet. En hel center var annars lagom att bära på ryggen.

Vasa Isupplag fanns troligen till slutet av 1940-talet och fotografierna är antagligen tagna då. ”Pappa” står det skrivet över en av issågarna. Det är Ernst Hellqvist och han är pappa till Vera Karlsson, som lånat ur foton. Fotograf okänd.

Inga Lisa Gustafsson

Nybyggnation väster om stationen?

Sammanfattning av Hembygdsföreningens remissvar om Väsby entré

Hembygdsföreningen anser att Väsbyåns dalgång och dess historiska landskapsrum ska lämnas så öppet som möjligt. I remissvaret säger vi nej till ett höghus med 30 våningar.

Planen heter formellt **Detaljplan för Östra Runby med Väsby stationsområde** och var på remiss under november 2018. Föreningens svar diskuterades och godkändes på styrelsemötet 4 december 2018.

Planhandlingarna finns på:
[www.upplandsvasby.se/
bygga-bo-och-miljo/
oversiktsplan-och-detaljplaner.html](http://www.upplandsvasby.se/bygga-bo-och-miljo/oversiktsplan-och-detaljplaner.html)

Härifrån kan du klicka vidare till både gällande och pågående planer.

Vill du ta del av hela svaret så finns det på Hembygdsgården och på föreningens hemsida

www.hembygd.se/upplands-vasby

Kunskapsunderlaget

Kunskapsunderlaget är ur kulturmiljösynpunkt svagt. Vi tycker att Tyréns Kulturmiljöutredning från 2014 till stora delar är bra. Men vi saknar en fördjupning av denna, en fördjupning som bely-

ser landskapets historiska värden tydligare. Vi saknar också en ordentlig utredning och analys av områdets gröna värden ur park- och rekreationssynpunkt.

Vad som är bra

Det är bra att hela stationsmiljön ses över och förbättras vad gäller bussanslutning, bil- och cykel-parkeringar (den stora infartsparkeringen ligger dock för långt bort), två nya broar med direkt anslutning till plattformarna. Utmärkt att Väsbyån friläggs och blir en viktig miljöfaktor vid bussterminalen.

Kulturhistoria och rekreation

Planförslaget innebär att de kulturhistoriska värdena i Väsbyåns dalgång minskas. Vi efterlyser ett bättre omhändertagande av det historiska landskapet. Förslaget minskar kraftigt tillgången till grönområden i centrala Väsby. Vårt alternativ är att Väsbyåns landskapsrum utvecklas till en sammanhängande stadspark. En stadspark som behövs centralt i samhället för att säkerställa tillgången på bostadsnära grönområden då det byggts och det även framöver

kommer att byggas mycket i de centrala delarna av kommunen.

Fornlämningar

På flera ställen i planen sägs:

Planförslagets struktur innebär att den nya bebyggelsen kommer att förhålla sig till de bevarade fornlämningarna vid Nedre Runby, vilket är positivt.

Då man läser detta ges uppfattningen att den föreslagna bebyggelsen tar hänsyn till befintliga fornlämningar. Men detta motsägs då planen även säger:

Under planarbetet har det framkommit att breddningen av järnvägen förutsätter att ytterligare mark tas i anspråk västerut. Vid förnyad kontakt med Länsstyrelsen ska kommunen inkomma med ansökan om att avlägsna samtliga gravar. (vår understrykning)

Vi är ytterst tveksamma till nya bostadshus på Hagvägens östra sida och de föreslagna husen längs Ladbrovägen. Gravfälten/fornlämningarna ska vara kvar och bli en del av parkmiljön kring Nedra Runby!

Byggnader

Stationsbyggnaderna

Stationsbyggnaderna är som framhålls på flera ställen hårt ombyggda och att deras värde är begränsat. Men med tanke på i

stort sett alla äldre stationsbyggnader inom SL:s pendeltågsområde i dag är borta så bör stationsbyggnaderna vara kvar. Kanske i annat läge men med bibehållen anknypning till järnvägen.

Ställverket

Ställverket sydväst om stationsområdet är ett viktigt inslag i den samlade stationsmiljön och måste vara kvar.

AB Vägförbättringars byggnader

För AB Vägförbättringars byggnader (Nedra Runby 1:9) från 1950-talet, söder om Edsvägen är en kulturhistorisk utredning gjord av Bjerking 2017. I utredningen framhålls att de två tegelhusen närmast Edsvägen (portvaktshuset och verkstads-huset) har ett kulturhistoriskt värde. Bevarande av dessa byggnader är extra viktigt då det efter den olyckliga rivningen av Messingenområdet är de enda bevarade industribyggnaderna från denna del av industriepoken.

Ladugården och miljön kring denna

På plankartan är Hembygdsgårdens ladugård borta! Vi förutsätter att ladugården får vara kvar i och med den är en väsentlig del av Hembygdsgårdens samlade bebyggelse. En av Hembygdsgårdens främsta kvaliteter är att vi här har en komplett gård på ursprunglig plats. Ladugården är även av avgörande vikt för Hembygdsgårdens utåtriktade verksamhet och är en förutsättning för genomförandet av kommunens nationaldagsfirande. Från

Hembygdsföreningens sida är ladugårdens bevarande ett absolut krav.

Mitt emot ladugården ligger ett större magasin. Om detta ersätts av en förskola i ett utförande som passar miljön så ser vi detta som ett tillskott till den samlade miljön. Det är bra att de provisoriska bostäderna söder och väster om Hembygdsgården tas bort och att det här skapas en samlad grön parkmiljö som hänger ihop med gravfältet Zamores kulle.

Stjärnhusen

Vi vill understryka att det inte bör byggas framför (= öster om) de vita stjärnhusen. Deras karaktäristiska placering i landskapet bör kunna ses även i framtiden. En viss kompletteringsbebyggelse bör kunna ske på parkeringarna vid Bills backe och vid Lilla Hagvägen. En förutsättning är att nya hus här anknyter till stjärnhusen i skala och karaktär.

Plansamrådet – ett spel för gallerierna?

Vi är bekymrade: Betyder samrådsprocessen något överhuvudtaget? Vi vill peka på ett par aspekter:

Markanvisningar innan planen är fastställd

I planen skriver man att det i kommunalfullmäktige i juni 2018 beslutade kommunfullmäktige om en första markanvisning i området. Hur kan kommunen besluta om markanvisningar innan att

planen varit ute på samråd och vunnit laga kraft?

Rivningslov inlämnade före plan vunnit laga kraft

Rivningslov för Nedra Runby 1:9 (AB Vägförbättringars byggnader) lämnades in i oktober 2018.

Sammanfattning

Hembygdsföreningen anser att Väsbyåns dalgång och dess historiska landskapsrum ska lämnas så öppet som möjligt. Genom en omsorgsfull landskapsplanering kan hela stråket från Zamores kulle i söder till Ladbrostenen i norr och med förlängning till Barockparken utvecklas till en sammanhängande stadspark som så väl behövs centralt i samhället då det byggts och kommer att byggas mycket i närområdet. Utöver det som behöver byggas för att utveckla stationsfunktionerna kan kanske en viss ny bebyggelse ske på parkeringsplatserna vid stjärnhusen. Vi säger nej till ett höghus med 30 våningar. Ett höghus med ett utformning som troligen förstärker de besvärliga vindförhållandena som alltid finns kring höga hus. Problematiken kring vind/blåst lyser helt med sin frånvaro i handlingarna.

Klas Lundkvist

Ny webbplats

Vid ingången av det nya året 2019 skedde en stor förändring med vår webbplats. Då lämnade vi den gamla webbplatsen och klev in i den nya.

Den gamla webbplatsen låg under Sveriges Hembygdsförbunds portal. Den byggde på systemet Wordpress och hade både fördelar och nackdelar. En av de stora nackdelarna var att innehållet inte presenterades på bra sätt på surfplattor och mobiltelefoner. Webbsidorna förminskades så att de inte gick att läsa på små bildskärmar.

På senare år har det blivit alltmer vanligt att man bygger webbsystem på ett annorlunda sätt. Man skall kunna läsa samma webbsida med olika apparater. Strävan har gått mot att presentationen skall vara bra på dator, mobil och surfplatta. Eftersom skärmbredden är olika (om man räknar bildpunkter) används speciella metoder för att texterna skall ändra sitt flöde och bilderna skall förändras automatiskt.

Den nya hembygdsportalen utvecklar Sveriges Hembygdsförbund som ett eget system. Vår webbplats ligger under den portalen. Som vanligt finns det både fördelar och nackdelar med detta. I ett sådant här system är teckenstorlek på den löpande texten och på rubrikerna låsta. Det gör ju att utseendet på alla sidornas texter blir

lika. Ibland skulle man vilja ha en mindre text, men det går inte.

Bilder i nya systemet

Under en lång tid har det nya systemet skalat om storleken på alla bilder till bestämda mått. Det är inte så kul med förminskningen, när man har ett fotografi som behöver vara stort på skärmen. Helt galet blir det också med små bilder som automatiskt förstoras. Lyckligtvis har man nu ändrat i systemet så att det går att ändra bildernas storlek.

Mer utveckling

Under lång tid har man utvecklat det här systemet. I april 2018 släppte man in föreläsningarna så att det gick att skapa några sidor. Dessa sidor fanns i det nya systemet, men de behövde inte publiceras. Därmed var det bara i redigeringsläget som vissa personer kunde se sidorna. Den gamla webbplatsen var den som visades för besökarna.

Utvecklingen går inte så snabbt. Man har länge utlovat ett ”Hembygdsarkiv” där mycket intressant material skall kunna förvaras. I det här arkivet är det också meningen att ”Bygdeband” skall bakas in. Bygdeband har ju varit en webbplats där många föreningar har lagt in fotografier, notiser och dokument. Via det systemet

har materialet också kunnat presenteras för dem som varit intresserade.

Tyvärr är det så att Hembygdsarkivet inte är släppt till oss ännu. Det skall utvecklas färdigt nu i början av år 2019. På det sättet blir det för oss inte så lätt att lägga in vårt värdefulla material på ett bra sätt. Problemet gör att vi får hitta andra sätt att förvara och presentera mycket av vårt material. Allt det gamla kommer i dagsläget inte med på vår nya webbplats.

Webbportalen kommer att utvecklas kontinuerligt under tiden framöver. På det sättet får ett stort antal funktioner ändrade hanteringsätt på vår webbplats. Man kommer plötsligt upptäcka sådant som blivit förändrat. Främst gäller detta för de personer som redigerar sidorna. Alla som tittar på webbsidorna kommer också hitta förändringar.

Menyn

I den här nya portalen är menyn gjord på ett väldigt ovanligt sätt. Främst gäller det när man tittar på webbsidorna på en vanlig dator och stor bildskärm. Menyn kommer fram genom att besökaren klickar på en speciell symbol längst upp till vänster. Efter det får man klicka sig vidare i menysystemet.

På de flesta webbsidorna på internet är menyn synlig. Det vanligaste sättet för menyn är en synlig textrad med ett antal alternativ. Via dessa menyalternativ väljer man vart man vill gå vidare. Men som

sagt är det inte så i vår portal. På mindre enheter som surfplattor och mobiltelefoner brukar den speciella menysymbolen dyka upp på grund av utrymmesbrist.

Jag är bekymrad över att Sveriges Hembygdsförbund valt en så udda lösning för menyn. Äldre och ovana personer kanske bara kommer till första sidan, eftersom de inte ser så lätt hur man skall komma vidare. Den som hittar menyn ser att förbundet först låst fast ett antal menyalternativ i grått överst. Därefter kommer i vitt de menyalternativ som den egna hembygdsföreningens webbredaktör väljer. Allt detta gör det svårt att få någon bra struktur för menyn.

Vår nya webbplats kommer säkert bli bra. Den nya webbportalen ger oss möjlighet att fortsätta utvecklingen av föreningens egna webbsidor. Glädjande nog kommer allt vårt innehåll kunna presenteras snyggt på en dator, på en surfplatta och på en mobiltelefon. Min rekommendation är att du går in ofta och tittar på hembygdsföreningens webbplats. Där finns mycket information.

Bo Lindman

Webbplatsens adress:

www.hembygd.se/upplands-vasby

Vågrätt

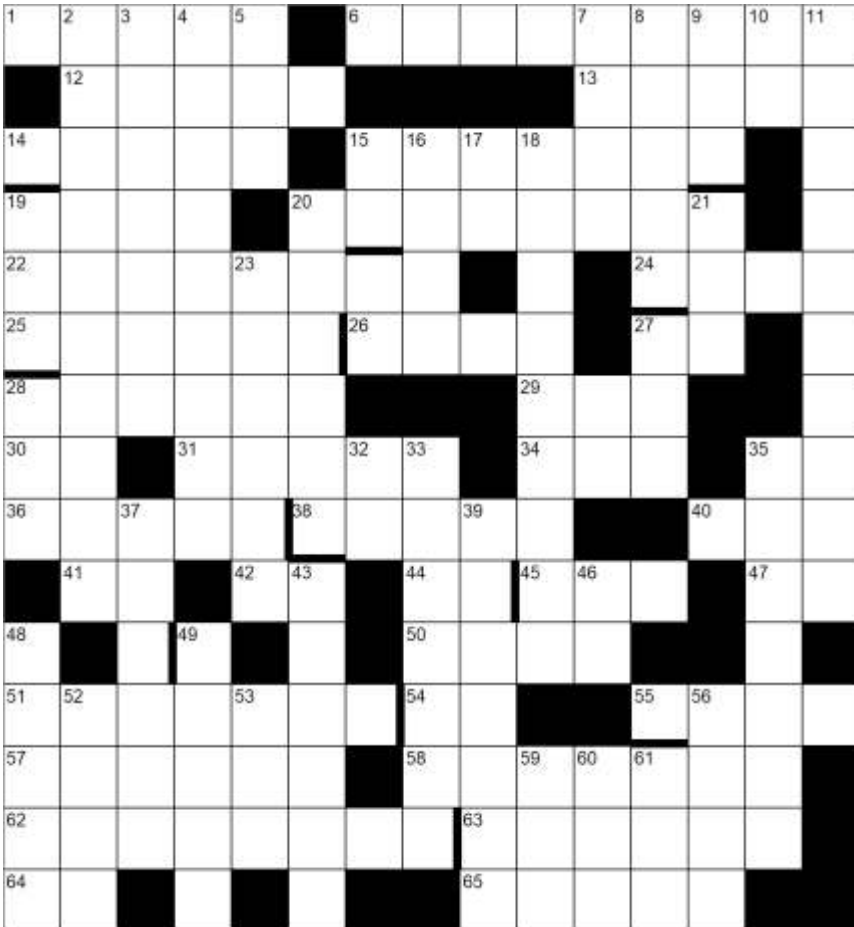
1. Mamma eller att hälsa
6. Tidsföljd
12. Klavertramp eller konstverk
13. Flera i byrån
14. Snäv
15. Gjorde fröken i skolan
19. Tegift
20. Grekisk filosof
22. Torsdagsmat för soldaten
24. Världighet
25. Afrikansk fluga
26. AB Statens Skogsindustrier
27. Klarar vi oss ej utan
28. Hetlevrad
29. Packe eller danstillställning
30. Vanlig förkortning
31. Fick man vända på under trettioalet
34. Skördetid
35. Uttryck för smärta
36. Slitstarka
38. Skranglig
40. Tunna ut
41. Fröken
42. Decibel
44. Tenn
45. Portion
47. Reklam
50. Oklok
51. Sprej
54. Kinesisk mil
55. Indisk kvinnodräkt
57. Monolitisk
58. Jobbar bagarna vid i arbetet
62. Kemiskt rent
63. Bums
64. Los Angeles
65. Jädrans

Lodrätt

2. Efternamnet på en tidigare Optimusdirektör
3. Klenod
4. I Väsby tidigare välkänd person, brevbärare och cykelhandlare (efternamnet)
5. Finns 3 arter av i Sverige
7. Oskick
8. Bearbetad hud
9. Poem
10. Sisu
11. Sporadisk
15. Stark organisation
16. Befallning
17. På grekisk bilplåt
18. Italiensk nationalhjärte
19. Förtrupp
20. Ligger havet ibland som en (sågs det)
21. Praktrum
23. Osminkad
27. Rolig DN-kåsör
28. Väsby-hönseri
32. Natrium
33. Systemvara
35. Manick
37. Tätort i Karlshamn
39. Förtrogna med
43. Kända författare
46. Stora idrottsspel
48. Användes till Optimusprodukterna
49. Spetsbågestil
52. Brändström
53. Garnityr
56. Förkortad telefonanslutning
59. Kan man gå på en
60. Genre
61. Slumpa bort

Korsord 1 - 2019

Konstruktör: Lennart Hedlund

När du löst korsordet skriver du ditt namn och din adress.

Lösningen insändes senast onsdagen den 27 februari 2019 till:

Hembygden
 Box 40
 194 21 Upplands Väsby
 Märk kuvertet med "Korsord 1 - 2019"
 eller digitalt till info.uvhbf@gmail.com

Lösning till korsordet 4 - 2018

”Korsordslösare, skärp er!”

Varje gång vi öppnar postboxen för korsordslösningar är vi fulla av förväntan. Nu skall vi se hur lösandet gått ...

Oj då! Vart har alla lösningar tagit vägen? Det är mycket jobb bakom konstruktion, kontroll och rättning av varje korsord.

Vi måste få in fler lösningar till de korsord som finns i de flesta nummer av våra medlemsblad. Därför ...

Skicka in dina lösningar till korsorden!

Karlssons funderingar

Livet är som vädret: snö, regn och blåst
och inte vet man när det kommer.

Upplands Väsby Hembygdsförening

STYRELSE 2018-2019

Klas Lundkvist, ordförande	070-673 63 47
Ingerd Peterson, vice ordförande	073-806 84 04
Inger Nyström, sekreterare	070-439 07 48
Susanne Bergman, ledamot	590 858 84
Gunilla André, ledamot	590 338 34

Telefon

ERSÄTTARE

Berit Östman	073-667 14 92
Kjell Ehrnholm	070-330 97 87
Ulla Ekengren	076-309 15 32
Niklas Johansson	072-500 22 75
Margareta Norén	070-799 25 01

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Bo Lindman	070-716 52 43
Redaktionsgrupp, se sidan 2	

REVISORER

Ordinarie

Ove Gustafsson
Anita Bergkvist

Ersättare

Anette Ehrnholm
Ali Kashefi

VALBEREDNING

Roland Storm, sammankallande	070-729 27 60
Leif Berglund	
Barbro Fredriksson	076-931 53 86

Besök gärna vår webbplats: www.hembygd.se/upplands-vasby

Upplands Väsby
Hembygdsförening
Box 40
194 21 Upplands Väsby

E-post
info.uvhbf@gmail.com
Besöksadress
Hagvägen 2/Pukslagargatan

Plusgiro
29 81 91-8
Årsavgift (2019)
150 kr

Upplands Väsby Hembygdsförening

Upplands Väsby Hembygdsförening, Box 40, 194 21 Upplands Väsby

Upplands Väsby Hembygdsförening

År 1954 bildades Upplands Väsby Hembygdsförening. I föreningen vill vi tillsammans öka kunskapen om kommunen, vårda kulturarvet och påverka det som händer just nu.

Vi som är medlemmar arbetar för att

- väcka och förstärka den djupa känslan för hembygden
- bevara den lokala historien, kulturhistoriska platser och föremål
- sprida kunskaper om hembygden och om våra traditioner till gammal och ung
- genomföra olika evenemang, gärna sådana där flera generationer kan träffas
- lämna våra synpunkter på bebyggelse- och planeringsfrågor

Under verksamhetsåret har vi ett stort antal evenemang. Vi visar och berättar om bygden och vår lokalhistoria.

Inom föreningen arbetar vi för att våra samlingar och arkiv skall bli en bra kunskapskälla. Vi samlar anteckningar, dokumentationer, böcker, fotografier och föremål.

Vi vårdar Hembygdsgården som vår naturliga mötesplats och att den skall vara en välkommande och intressant plats att besöka.

Välkommen att kontakta oss, om du har funderingar eller frågor.
Du får gärna komma med i vår aktiva skara!

Besök gärna vår webbplats: www.hembygd.se/upplands-vasby